

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ТА ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗДІЙСНЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

ADMINISTRATIVE MEANS AND DIGITAL TOOLS FOR THE IMPLEMENTATION OF ELECTRONIC GOVERNANCE

Серебро М.В., к.ю.н., доцент,
докторант

Ужгородський національний університет

Наукова публікація присвячена дослідженню цифрових інструментів та адміністративно-правових засобів здійснення електронного урядування.

Зазначається, що електронне урядування включає в себе дві складові: технічну та юридичну. Технічна сторона пов'язана із використанням інформаційних технологій, розвиток та використання яких забезпечуються технічними нормами, вимогами щодо: сумісності програмного забезпечення, захисту інформації, проходження ідентифікації, правил обробки та збереження інформації тощо. Натомість юридична сторона передбачає законодавчу та адміністративно-правову регламентацію порядку використання інформаційних технологій, захист персональних даних і прав користувачів цифрових послуг та власників цифрових продуктів, юридичну відповідальність за несанкціоноване втручання в роботу інформаційно-комунікаційних систем, поширення вірусів та спаму тощо.

Підкреслено важливість використання інструментального підходу (теорії правових засобів) до розуміння сутності електронного урядування. Інструментальний підхід (теорія правових засобів) дозволяє розглядати право та систему органів публічної адміністрації в умовах становлення інформаційного суспільства як сукупність дієвих засобів реалізації та захисту прав і свобод людини за допомогою цифрових інструментів, механізмів взаємодії фізичних та юридичних осіб з органами публічної адміністрації в цифровому форматі, способів участі громадян у здійсненні електронної демократії, форм та прийомів здійснення громадськими організаціями та окремими громадянськими активістами громадського контролю за діяльністю органів публічної адміністрації з використанням цифрових інструментів тощо.

Сформульовано висновок про необхідність детального адміністративно-правового регулювання використання цифрових інструментів, інформаційних технологій в діяльності органів публічної адміністрації, що буде відповідати змісту закріпленого в Конституції України спеціально-дозвільного принципу правового регулювання.

Ключові слова: електронне урядування, цифрові інструменти, адміністративно-правові засоби, публічна адміністрація, правове регулювання, цифровий контент, цифрові послуги, інформаційні технології, цифровізація, штучний інтелект.

The scientific publication is devoted to the study of digital tools and administrative and legal means of implementing e-government.

It is noted that e-government includes two components: technical and legal. The technical side is associated with the use of information technologies, the development and use of which is associated with technical regulations, requirements for: software compatibility, information protection, identification, rules for processing and storing information, etc. In turn, the legal side provides for legislative and administrative regulation of the procedure for using information technologies, protection of the rights of users of digital services and owners of digital products, legal liability for unauthorized interference in the operation of information and communication systems, the spread of viruses and spam, etc.

The importance of using an instrumental approach (theory of legal means) to understanding the essence of e-governance is emphasized. The instrumental approach (theory of legal means) allows us to consider the law and system of public administration bodies in the context of the formation of an information society as a set of effective means of implementing and protecting human rights and freedoms using digital tools, mechanisms for interaction between individuals and legal entities with public administration bodies in a digital format, methods of citizen participation in the implementation of e-democracy, forms and methods of public organizations and individual public activists exercising public control over the activities of public administration bodies using digital tools, etc.

A conclusion is formulated on the need for detailed administrative and legal regulation of the use of digital tools, information technologies in the activities of public administration bodies, which will correspond to the content of the special permissive principle of legal regulation enshrined in the Constitution of Ukraine (only what is directly provided for by law is permitted).

Key words: electronic governance, digital tools, administrative and legal means, public administration, legal regulation, digital content, digital services, information technologies, digitalization, artificial intelligence.

Актуальність теми. Розвиток електронного урядування призводить до трансформації всієї системи публічного управління. Органи публічної адміністрації створюють змістовні та функціональні веб-ресурси, які дозволяють надавати більшу частину адміністративних послуг в режимі онлайн. Цифровізація дозволила значно покращити комунікацію між різними гілками та рівнями влади, а також між громадянами та суб'єктами владних повноважень.

Інформаційні технології проникають у всі сфери суспільного життя, надаючи людині широкий спектр цифрових інструментів удосконалення суспільних відносин. Цифрові інструменти, які використовують органи публічної адміністрації, повинні мати належне правове оформлення, адже згідно із ст. 19 Конституції України, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Таким чином, дослідження цифрових інструментів та адміністративно-правових засобів здійснення електро-

нного урядування має як теоретичне, так і практичне значення для удосконалення чинного національного законодавства та юридичної практики.

Різні аспекти правового регулювання використання та розвитку інформаційних технологій природно знаходяться в центрі уваги науковців. Так, із останніх наукових праць слід виділити роботи В. Антонюка, М. Бабики, Д. Біленької, О. Берназюка, Д. Бондара, О. Гунбіної, Т. Ковальнової, О. Комарова, А. Краковської, Н. Литвин, І. Лопушинського, К. Оксютенка, А. Омелченка, Р. Стефанчука, І. Тищенкої.

На окрему увагу в контексті теми дослідження заслуговують наукові праці, присвячені визначенню поняття та класифікації правових засобів. Серед них варто виділити наукові публікації О. Ганзенка «Теорія правових засобів у контексті інструментальної теорії права» [1], А. Денисової «Правові засоби: поняття та види» [2], М. Лошицького «Адміністративно-правові засоби в механізмі охорони навколишнього середовища» [3], О. Олійник «Адміністративно-правові засоби забезпечення інформаційної безпеки» [4],

О. Онуфрієнка «Правові засоби у контексті інструментальної теорії права» [5].

Проте, питання використання цифрових інструментів та адміністративно-правових засобів для здійснення електронного урядування потребує окремого всебічного дослідження з огляду на теоретичну та практичну значимість даної теми.

Постановка завдання. Метою наукової публікації є дослідження цифрових інструментів та адміністративно-правових засобів здійснення електронного урядування.

Методологія даної публікації включає філософські (закони та прийоми діалектики: єдності та боротьби протилежностей, переходу кількісних змін у якісні, прийом «заперечення заперечення», принципи об'єктивності та історизму), загальнонаукові (системний та структурно-функціональний методи, прийоми логіки: аналіз, синтез, дедукція та індукція) та спеціально-юридичні методи дослідження (формально-юридичний метод як похідний від аксіоматичного методу дослідження, метод юридичного моделювання). Крім того, в процесі дослідження використовуються такі загальновідомі наукові підходи як інструментальний, синергетичний, цивілізаційний, антропоцентричний та телеологічний.

Результати дослідження. Теорія правових засобів, яку ще називають інструментальною теорією права, набирає все більшої популярності, адже використовує універсальні правові категорії та дозволяє поглянути на право з точки зору практичного користувача, який ставить перед собою конкретні приватні або публічні цілі.

Інструментальну теорію права у вітчизняній юридичній науці розвинули теоретики права. Так, О. Онуфрієнко визначає правові засоби як систему субстанціональних та діяльнісних правових явищ, за допомогою яких конкретні суб'єкти правовідносин досягають приватних та публічних цілей [5, с. 14–15].

Попри максимальну лаконічність такого визначення правових засобів, воно є достатньо містким та включає в себе ключові складові елементи (категорії) інструментальної теорії права.

А. Денисова визначає правові засоби як правові явища, які відображені в інструментах (постановах) та діях (технологіях), за допомогою яких задовольняються інтереси суб'єктів права, забезпечується досягнення особистих та публічних цілей [2, с. 191–192].

В наведеному визначенні також відображені статичні та динамічні правові засоби, тобто правові інструменти, які використовують учасники правовідносин для досягнення публічної або приватної мети.

Крім того, А. Денисова виділяє наступні ознаки правових засобів: правові засоби є основними інструментами суб'єктів права для забезпечення особистих та публічних інтересів, досягнення поставлених цілей; правові засоби відображають соціальну, інструментальну та особистісну цінності права; правові засоби визначають, певним чином поєднуючись, галузеві правові режими; правові засоби є основними елементами правового впливу, механізму правового регулювання; правові засоби є спеціальними та загальними засобами, які забезпечують дію правової системи загалом; правові засоби призводять до юридичних наслідків; правові засоби забезпечують ефективність правового регулювання завдяки постійному взаємозв'язку один з одним; правові засоби забезпечуються та підтримуються державою [2, с. 190–191].

Наведені ознаки підкреслюють універсальність правових засобів, а також демонструють переваги інструментальної теорії права. Такий підхід до праворозуміння дозволяє бачити у праві реальний юридичний інструментарій досягнення поставлених цілей. Особа сприймає право не як імперативно нав'язану державою систему заборон, зобов'язань та дозволів, а як систему дієвих правових засобів (інструментів)

реалізації інтересів як самої особи, так і інтересів певної соціальної групи, громадянського суспільства та держави в цілому.

До субстанціональних правових засобів (засобів-постанов, інструментів) А. Денисова відносить зобов'язання, дозволи, заборони, заохочення, пільги, норми права, принципи права тощо, а до дієвих (засобів-дій, технологій) – акти реалізації права, акти застосування права, акти тлумачення права і всі процеси юридичної діяльності [2, с. 191–192].

За результатами такої класифікації розкриваються статичний та динамічний аспекти механізму правового регулювання.

Узагальнюючи проведену класифікацію правових засобів А. Денисова поділяє їх на правові стимули та правові обмеження. Правовий стимул, на її думку, є засобом формування у суб'єкта необхідної законослухняної поведінки шляхом створення необхідних умов щодо задоволення суб'єктивних інтересів завдяки виконанню правових приписів. Водночас правові обмеження є правовим засобом стримування особи від вчинення протиправного діяння, що створює умови для задоволення інтересів уповноважених суб'єктів владних повноважень і суспільних інтересів в охороні й захисті [2, с. 191–192].

В цілому слід погодитись із таким підходом. Так, щодо адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері публічного управління суб'єкти владних повноважень використовують як правові обмеження, так і правові стимули. Так, до правових обмежень слід віднести заборону нецільового використання цифрових інструментів, технічних засобів в процесі здійснення повсякденної діяльності, заборону використання посадовими особами певних інформаційних ресурсів та месенджерів (наприклад, блокування російського сегменту Інтернет, заборона «Телеграм» для держслужбовців). Водночас до правових стимулів слід віднести преміювання співробітників, які своєчасно сформували електронні звіти, забезпечення можливості (включаючи правову регламентацію) дистанційної роботи завдяки інтернет-технологіям тощо.

Розвиваючи теорію правових засобів, О. Ганзенко зазначає, що правові засоби є ключовою категорією інструментальної теорії права. Правові засоби, на його думку, є системою правових форм, методів, способів і прийомів досягнення приватних чи публічних цілей суб'єктами правовідносин. Такий інструментальний підхід до розуміння права, на думку О. Ганзенка, надає можливість сприймати правову матерію не стільки як сукупність затверджених державою імперативних заборон, зобов'язань і дозволів, а більшою мірою як систему реальних правових інструментів задоволення потреб, реалізації інтересів особи, суспільства та держави в цілому [1, с. 36–37].

В цілому слід погодитись із таким підходом, адже право створено і функціонує не як самоціль, а як дієвий регулятор суспільних відносин.

Правові засоби класифікуються за різними критеріями, включаючи і галузеву приналежність.

Адміністративно-правові засоби є різновидом правових засобів і відрізняються від інших особливим порядком реалізації (застосування), адже мають імперативний характер (є обов'язковими для всіх учасників правовідносин), застосовуються як правило суб'єктами владних повноважень органів публічної адміністрації (є актами публічного управління, адміністрування суспільних відносин), гарантуються, забезпечуються та охороняються державою, включають ряд процедурних моментів (планування застосування, документальне оформлення, звітування про виконання), їх реалізація контролюється уповноваженими органами публічної адміністрації та інститутами громадянського суспільства.

Враховуючи популярність інструментальної теорії права, вчені-адміністративісти все більше уваги приділяють категорії «адміністративно-правові засоби».

Так, О. Олійник, за результатами дослідження адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки, зазначає, що інформаційні засоби – це засоби державної інформаційної політики, що спрямовані на забезпечення державної внутрішньої і зовнішньої політики інформаційної безпеки, а саме: формування у населення позитивного сприйняття напрямів, заходів і цілей державної політики інформаційної безпеки; викриття внутрішніх і зовнішніх джерел негативних інформаційних та інформаційно-психологічних впливів, що застосовуються проти України та відповідна їм правова оцінка на підставі як правових норм чинного законодавства, так і норм міжнародного права; координація діяльності інформаційних підрозділів і служб усіх гілок влади щодо інформування власного населення та світової спільноти щодо державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки, а також узгодження оцінок подій і процесів у цій сфері [4, с. 67–68].

В свою чергу технологічні засоби, на думку О. Олійника, це сукупність організаційних, криптографічних, організаційно-технічних, інженерно-технічних, спеціальних засобів, спрямованих на формування і ефективне функціонування правового режиму системи забезпечення інформаційної безпеки. Сукупність технологічних засобів, які доцільно застосовувати, залежить від напрямів забезпечення інформаційної безпеки, а саме: забезпечення безпеки функціонування усіх елементів (об'єктів і суб'єктів) національного інформаційного простору; забезпечення інформаційної безпеки у політичній, економічній, оборонній, державної безпеки і правопорядку, соціально-гуманітарній, науково-технологічній, екологічній, власне інформаційній сферах; створення системи охорони та технічного захисту інформації, віднесеної до державної таємниці та іншої інформації обмеженого доступу; виявлення інформаційних, інформаційно-психологічних впливів на особу, громадські і державні інституції, кібератак, застосування проти України інформаційної зброї та протидії і нейтралізації джерел внутрішніх і зовнішніх загроз [4, с. 67–68].

Окрему увагу О. Олійник приділяє також засобам кадрового забезпечення, які визначаються нею як це сукупність способів і прийомів вивчення і розстановки кадрів на посадах в органах державно-управлінської діяльності з урахуванням їх моральних якостей та професійного рівня. Система кадрового забезпечення передбачає створення ефективно діючої сукупності навчальних засобів, спеціальних програм підготовки кадрів для різного рівня державного управління та напрямів забезпечення інформаційної безпеки.

Крім того, не залишені поза увагою засоби матеріально-технічного та фінансового забезпечення, які, на думку О. Олійника, є економічними засобами створення необхідних умов формування і функціонування державної системи забезпечення інформаційної безпеки, діяльності усіх гілок влади і місцевого самоврядування, їх спеціальних підрозділів і служб, що виконують відповідні функції у цій сфері та застосування заходів, засобів і сил інформаційного протистояння з метою захисту національних інтересів [4, с. 68].

Отже, у сфері електронного урядування з метою забезпечення інформаційної безпеки активно використовуються інформаційні засоби, технологічні засоби, засоби кадрового забезпечення, засоби матеріально-технічного та фінансового забезпечення.

Все перелічені засоби отримують правову форму, юридичне оформлення, шляхом закріплення на рівні законів та підзаконних (відомчих) нормативно-правових актів, та відповідно набувають статусу адміністративно-правових засобів.

Таким чином, електронне урядування включає в себе дві складові: технічну та юридичну. Технічна сторона пов'язана із використанням інформаційних технологій, розвиток та використання яких забезпечується технічними нормами, вимогами щодо: сумісності програмного забезпечення, захисту інформації, проходження ідентифікації, правил обробки та збереження інформації тощо. Натомість юридична сторона передбачає законодавчу та адміністративно-правову регламентацію порядку використання інформаційних технологій, захист прав користувачів цифрових послуг та власників цифрових продуктів, юридичну відповідальність за несанкціоноване втручання в роботу інформаційно-комунікаційних систем, поширення вірусів та спаму тощо.

Враховуючи те, що цифровий світ у більшості випадків є оцифрованою формою реальних суспільних відносин, цифрові інструменти, а також порядок їх використання суб'єктами владних повноважень органів публічної адміністрації, потребують детальної адміністративно-правової регламентації. Це впливає із вищезгаданих положень ст. 19 Конституції України, норми якої є нормами прямої дії.

До правових засад впровадження інформаційних технологій у сферу публічного управління слід віднести закони України: «Про інформацію», «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах», «Про обов'язковий примірник документів», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронні комунікації», «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні», «Про Національну програму інформатизації», «Про цифровий контент та цифрові послуги», «Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу «Цифрова Європа» (2021–2027)».

До адміністративно-правових засад цифровізації публічного управління, здійснення електронного урядування слід віднести наступні підзаконні нормативно-правові акти: Засади реалізації органами виконавчої влади принципів державної політики цифрового розвитку, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 30 січня 2019 р. № 56; Стратегію здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року, схвалену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1467-р.; Стратегію цифрової трансформації соціальної сфери, схвалену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1353-р; Концепцію розвитку цифрових компетентностей, схвалену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 167-р.; Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні, схвалену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р.

Нормативною основою використання інформаційних технологій у сфері публічного управління є безпосередньо Концепція розвитку електронного урядування в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р.

Так, у відповідності до положень вказаної Концепції, розвиток електронного урядування визначено одним з першочергових пріоритетів реформування системи державного управління. Також у рамках реалізації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Україна має забезпечити комплексний розвиток електронного урядування відповідно до європейських вимог [6].

Також в Концепції розвитку електронного урядування в Україні зазначено, що електронне урядування – це форма організації державного управління, яка сприяє підви-

щенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян [6].

Серед цифрових інструментів, які використовують органи публічної адміністрації в процесі здійснення електронного урядування слід виділити: офіційний веб-портал державних послуг «Дія»; автоматизовані інформаційно-телекомунікаційні системи (до прикладу – Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система), офіційні веб-сторінки органів публічної адміністрації; соціальні мережі та месенджери; електронну пошту; мобільні застосунки; системи електронного документообігу (до прикладу – СЕД органів прокуратури); електронні державні реєстри та бази даних тощо.

Використання ключових цифрових інструментів здійснюється на підставі відповідних підзаконних (відомчих) нормативно-правових актів. Наприклад, адміністративно-правовою основою функціонування ЄРДР є Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення, затверджене наказом Генерального прокурора від 30 червня 2020 року № 298 (в редакції наказу Генерального прокурора від 17.08.2023 № 231); правовою основою функціонування ЄСІТС є Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затверджене Рішенням Вищої ради правосуддя від 17 серпня 2021 року № 1845/0/15-21.

На окрему увагу заслуговує питання адміністративно-правової регламентації використання технологій штучного інтелекту в процесі здійснення публічного управління (електронного урядування).

Як зазначено на офіційному веб-порталі державних послуг «Дія», Україна – одна з лідерів Східної Європи за рівнем впровадження технологій штучного інтелекту в корпоративному секторі. Державна політика в даній сфері уже також започатковується. У грудні 2020 року Кабінет Міністрів України розпорядженням від 02.12.2020 № 1556-р затвердив Концепцію розвитку штучного інтелекту. У 2020 році Україна посідала 57 місце серед 172 країн за Індексом готовності уряду до впровадження штучного інтелекту (Government AI Readiness Index).

Алгоритми штучного інтелекту використовуються в Україні для роботи з відкритими даними судового реєстру, моніторингу стану довкілля та виявлення ризиків у публічних закупівлях [7].

Крім того, на порталі «Дія» наведено позитивні приклади використання технологій штучного інтелекту в процесі здійснення публічного управління (електронного урядування) в Україні:

– WINCOURT – модуль автоматичного аналізу на платформі Суд на долоні. Він оцінює подібність судових документів, які завантажує користувач, до тих, на основі яких були вже вирішені подібні справи, та надає прогноз стосовно успішності їх розгляду. Verdictum PRO – сервіс з аналогічними функціоналом та спеціалізацією на господарському судочинстві.

– DeepGreen Ukraine – сервіс моніторингу лісових насаджень, що використовує відкриті супутникові знімки та дані Держлісагентства для виявлення незаконних вирубок.

– Платформа DOZORRO розробляє модель машинного навчання для виявлення ризиків закупівель. Зі штучним інтелектом DOZORRO громадські активісти зможуть значно швидше виявляти «зраду» в закупівлях та звертатися до контролерів та правоохоронних органів [7].

Верховна Рада України також активно використовує можливості технологій штучного інтелекту. Так, керівник Департаменту ІТ Верховної Ради України зазначив, що

впровадження штучного інтелекту у парламентських системах може допомогти автоматизувати рутинні процеси, покращити аналітику, оптимізувати пошук та забезпечити більш швидкий і точний аналіз законодавчих документів. Від простих рішень на базі класифікації та резюмування документів до складних задач розпізнавання голосу і відео, ці інструменти значно підвищують ефективність інформаційних систем [8].

Ключову роль у впровадженні технології штучного інтелекту в механізм електронного урядування відіграє Міністерство цифрової трансформації України.

Так, 26 червня 2024 року Мінцифри презентувало Білу книгу, яка детально описує підхід до регулювання штучного інтелекту в Україні. Завдяки вказаному документу юридичні та фізичні особи зможуть зрозуміти, як підготуватися до майбутнього законодавства у сфері штучного інтелекту та створювати продукти безпечні для громадян. Розроблений підхід враховує інтереси всіх ключових гравців – громадян, бізнесу і держави. Головна мета – захистити права українців, не зупинивши розвиток інновацій. Завдяки обраному підходу українські компанії зможуть ставати більш конкурентоспроможними та виходити на міжнародні ринки. Для органів публічної адміністрації це також можливість інтегруватися до ЄС, синхронізувавши своє законодавство у сфері штучного інтелекту з європейським [9].

Серед інструментів, які держава надасть компаніям, – загальні та секторальні рекомендації для різних сфер і аспектів використання технології штучного інтелекту: від освіти та журналістики до порад з обробки персональних даних. Крім рекомендацій, планується створити добровільні кодекси поведінки, платформу юридичної допомоги для бізнесу, регуляторну пісочницю для тестування високотехнологічних продуктів на відповідність майбутнім вимогам тощо [9].

Таким чином, органи публічної адміністрації в процесі адміністративно-правового регулювання використання інноваційних інформаційних технологій використовують методи рекомендації та заохочення, які відображені у перелічених правових засобах регулювання суспільних відносин, пов'язаних із штучним інтелектом. Особливу увагу слід звернути на термінологію, яку використовують автори вказаної Білої книги, а саме термін «інструменти» (які держава надає компаніям для різних сфер і аспектів використання технології штучного інтелекту). Фактично використовується термінологія інструментальної теорії права (теорії правових засобів).

Крім того, важливою подією у сфері адміністративно-правового регулювання розвитку та використання технологій штучного інтелекту стало прийняття розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 травня 2025 р. № 457-р, яким затверджено План заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2025–2026 роки [10].

Вказаним Планом, зокрема, передбачено: розроблення та подання Кабінетові Міністрів України законопроекту щодо правового врегулювання у сфері розвитку штучного інтелекту; розроблення рекомендацій з кібербезпеки, які передбачатимуть пропозиції щодо використання технологій штучного інтелекту, зокрема стосовно захисту моделей машинного навчання від несанкціонованого втручання в роботу; проведення оцінки стану захищеності інформаційно-комунікаційних систем, які використовують штучний інтелект для виявлення та протидії кіберзагрозам; розроблення методичних рекомендацій щодо використання технологій штучного інтелекту у сфері вищої освіти; забезпечення використання технологій штучного інтелекту з метою виявлення випадків неправомірного втручання у діяльність електронної системи закупівель; забезпечення доступу до освіти за освітньо-професійними програмами, зокрема в галузі інформаційних технологій,

штучного інтелекту, аналізу інформації; застосування технологій штучного інтелекту для проведення державними органами аналізу, прогнозування та моделювання розвитку системи державного управління у відповідних сферах, розрахунку показників ефективності; забезпечення прийняття міжнародних стандартів у сфері розвитку штучного інтелекту як національних стандартів; забезпечення використання технологій штучного інтелекту у сфері оборони [10].

Таким чином, технологію штучного інтелекту уряд планує активно використовувати у сфері електронного урядування, що має сприяти оптимізації системи публічного управління суспільними відносинами, а також удосконаленню механізму комунікації між органами публічної адміністрації, юридичними та фізичними особами.

Висновки. Проведене дослідження цифрових інструментів та адміністративно-правових засобів здійснення електронного урядування дозволяє сформулювати висновок про те, що у вказаній сфері суспільних відносин доцільно використовувати інструментальний підхід до розуміння права та сутності електронного урядування. Інструментальний підхід (теорія правових засобів) дозволяє розглядати право та систему органів публічної адміністрації в умовах становлення інформаційного суспільства як сукупність дієвих засобів реалізації та захисту прав і свобод людини за допомогою цифрових інструментів, механізмів взаємодії фізичних та юридичних осіб

з органами публічної адміністрації в цифровому форматі, способів участі громадян у здійсненні електронної демократії, форм та прийомів (правових засобів) здійснення громадськими організаціями та окремими громадянськими активістами громадського контролю за діяльністю органів публічної адміністрації з використанням цифрових інструментів тощо.

Враховуючи положення ст. 19 Конституції України, існує необхідність детального адміністративно-правового регулювання використання інноваційних цифрових інструментів, інформаційних технологій в діяльності органів публічної адміністрації, що буде відповідати змісту закріпленого у вказаній статті Конституції України спеціально-дозвільного принципу правового регулювання (дозволено лише те, що прямо перебрано законом).

Зокрема, детальної адміністративно-правової регламентації потребує порядок використання технології штучного інтелекту в процесі здійснення електронного урядування.

Перспективність подальшого дослідження даної тематики обумовлена необхідністю дослідження досвіду провідних зарубіжних країн у сфері адміністративно-правової регламентації використання інформаційних технологій в процесі здійснення публічного управління (електронного урядування), а також виокремлення позитивного досвіду, який доцільно імплементувати в національне законодавство та юридичну практику.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ганзенко О.О. Теорія правових засобів у контексті інструментальної теорії права. *Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Юридичні науки*. 2016 № 3. С. 36–42.
2. Денисова А. Правові засоби: поняття та види. *Право України*. 2010. № 7. С. 190–195.
3. Лошицький М.В. Адміністративно-правові засоби в механізмі охорони навколишнього середовища. *Митна справа*. 2015. № 1 (97). С. 79–85.
4. Олійник О.В. Адміністративно-правові засоби забезпечення інформаційної безпеки. *Юридичний вісник*. 2015. № 1 (34). С. 65–69.
5. Онуфрієнко О.В. Правові засоби у контексті інструментальної теорії права: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 «теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень»; Національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2004. 18 с.
6. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/250287124> (дата звернення: 14.04.2025).
7. Як штучний інтелект використовується у сфері відкритих даних? Портал «Дія». URL: <https://diia.data.gov.ua/info-center/aiod> (дата звернення: 15.04.2025).
8. У Верховній Раді вирішили запровадити штучний інтелект. *Судово-юридична газета в Україні*. 2 грудня 2024. URL: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/317109-v-verkhovnoy-rade-reshili-vvesti-iskusstvennyy-intellekt> (дата звернення: 16.04.2025).
9. Регулювання штучного інтелекту в Україні: Мінцифри презентує Білу книгу. Міністерство цифрової трансформації України. 26 червня 2024 року. Урядовий портал: єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rehulivannia-shtuchnogo-intelektu-v-ukraini-mintsyfy-prezentuie-bilu-knyhu> (дата звернення: 15.04.2025).
10. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2025-2026 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 травня 2025 р. № 457-р. Дата оновлення: 09.05.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-2025-r#Text> (дата звернення: 10.05.2025).